

Kompendium pastoralne
o rodzinnym pogrzebie
dziecka martwo urodzonego
i towarzyszeniu w żałobie
osieroconej rodzinie

I.

Wprowadzenie

Miłość kobiety i mężczyzny umacnia się oraz znajduje spełnienie w nowym życiu – dziecku. Jednocześnie życie ludzkie od poczęcia jest darem Boga, a godność osoby ludzkiej swoje uzasadnienie, przyczynę i źródło ma w Bogu, Stwórcy i Odkupicielu człowieka. Bóg stworzył człowieka na swój obraz i podobieństwo oraz tak go umiłował, że zesłał swego Syna, aby go wybawił i podniósł do godności dziecka Bożego. Dlatego pragnieniem i jednocześnie przeznaczeniem człowieka jest zjednoczenie z Bogiem i życie wieczne.

W systemach prawnych niemal wszystkich państw jest zapis o poszanowaniu i obronie godności człowieka. Wydaje się również oczywiste, że godność człowieka łączy się z prawem do życia od poczęcia do naturalnej śmierci. Jest to prawo uniwersalne, które dotyczy wszystkich kultur i każdego człowieka, jednak dla chrześcijanina jest to również imperatyw wiary, a każde odstępstwo od tej normy, nawet wsparte argumentami egzystencjalnymi, jest brutalnym rozdzieleniem wiary od życia.

Z uznania początku ludzkiego życia w momencie poczęcia wypływa też szacunek dla dziecka na każdym etapie jego rozwoju. Wraz z poczęciem mamy do czynienia z osobą ludzką, z którą rodzice oraz inni członkowie rodziny nawiązują relację miłości. Papież Franciszek w posynodalnej adhortacji apostolskiej *Amoris laetitia* przypomniał słowa św. Jana Pawła II, że „dzieci są kochane, zanim zrobią cokolwiek, by na to zasłużyć” (AL 166). Napisał także, że „wraz z postępem w nauce można dziś wcześniej stwierdzić, jaki kolor włosów będzie miało dziecko i na jakie choroby może w przyszłości cierpieć, ponieważ wszystkie cechy somatyczne tej osoby są wpisane w jej kodzie genetycznym już w stadium embrionalnym. Jednak tylko Ojciec, który je stworzył, zna je w pełni” (AL 170). Rozwój genetyki i medycyny prenatalnej nie pozostawia wątpliwości, że od momentu poczęcia mamy do czynienia z człowiekiem, który rozpoczął drogę swojego życia. Jakże wzruszające i pouczające są przykłady wielu rodziców, którzy rozmawiają ze swoim dzieckiem, zanim się ono urodzi; przygotowują dla niego radosne i bezpieczne miejsce w domu oraz modlą się za nie i niejako z nim od momentu poczęcia.

Z tego powodu śmierć dziecka, zanim uzyskało zdolność do samodzielnego życia, jest przerwaniem naturalnego rozwoju, a dla rodziców jest trudnym do opisanego dramatem. W takim egzystencjalnie bolesnym momencie Kościół katolicki winien towarzyszyć rodzicom i całej rodzinie w drodze godnego pożegnania dziecka. „Jakże nie rozumieć żalu tych, którzy stracili dziecko?” (AL 254). Zawsze należy wpatrywać się w postawę Jezusa Chrystusa, który pochylał

się z miłością nad każdym potrzebującym, smutnym i cierpiącym. Zapłakał również nad losem swojego przyjaciela Łazarza (por. J 11,33-36).

Rodzice, a nawet szerzej cała rodzina pragnie pożegnać zmarłe dziecko, o którym nie można przecież zapomnieć ani zastąpić go innym. Każde życie ludzkie jest niepowtarzalne, jedyne i ukochane, a od chwili poczęcia dziecko staje się członkiem rodziny. Dla rodziców i krewnych pożegnanie z dzieckiem jest niezwykle istotne. Oddanie szacunku ciału zmarłego przez modlitwę oraz godziwe złożenie jego szczątków lub zwłok do grobu pomaga właściwie przepracować czas żałoby.

Mam nadzieję, że niniejsze *Kompendium pastoralne o rodzinnym pogrzebie dziecka martwo urodzonego i towarzyszeniu w żałobie osieroconej rodzinie* pomoże przede wszystkim rodzicom i duszpasterzom w przygotowaniu i przeżyciu godnego pożegnania dziecka, które odeszło w bardzo wczesnym etapie swojego życia. Może ono być również przydatne dla pracowników służby zdrowia oraz urzędników państwowych, aby z należytą powagą i współczuciem traktować rodziców, a zwłoki dziecka otoczyć szacunkiem. *Kompendium pastoralne* daje także jasne wskazania, jak prawnie oraz pastoralnie rozwiązać problemy, które mogą pojawić się w takiej sytuacji, oraz jak zapewnić godny pochówek dziecku i pomóc w przeżywaniu smutku i żałoby rodzinie.

Bardzo dziękuję panu Piotrowi Guzdkowi za opracowanie wszechstronnego, rzetelnego i bardzo potrzebnego *Kompendium pastoralnego* na ten trudny temat. Autor nie tylko rozpracował problem z pozycji eksperta oraz uważnego i empatycznego obserwatora, ale również jako świadek cierpienia, które dotyka rodziców po stracie nienarodzonego dziecka. Zatroskanym o poszanowanie godności życia ludzkiego od poczęcia do naturalnej śmierci dziękuję za budowanie „cywilizacji miłości” oraz zapewniam o modlitewnym wsparciu! Wszystkim z serca błogosławię!

Toruń, 14 lutego 2020 r.

bp dr hab. Wiesław Śmigiel

Przewodniczący Rady ds. Rodziny Konferencji Episkopatu Polski

I. Wprowadzenie.....	5
II. Troska o rodzinny i liturgiczny pogrzeb dziecka martwo urodzonego oraz towarzyszenie w żałobie osieroconej rodzinie.....	7
Ogólne wskazania pastoralne dla rodzin i duszpasterzy.....	8
Szczegółowe wskazania pastoralne dla duszpasterzy.....	38
III. Aneks	
Pogrzeb dziecka zmarłego bez chrztu w okresie prenatalnym.	
Informator pastoralno-liturgiczny.....	69
1. Pogrzeb dziecka martwo urodzonego – vademecum dla rodziców.....	70
1.1. List do Rodziców.....	71
1.2. Dwa warianty organizacji pogrzebu dziecka martwo urodzonego.....	75
1.3. Karta zgonu – cały formularz.....	80
1.4. Karta zgonu – część przeznaczona dla administracji cmentarza.....	84
1.5. Przykładowy wniosek o sporządzenie karty zgonu i karty martwego urodzenia oraz wydanie zwłok lub szczątków dziecka martwo urodzonego dla celów pochówku (w przypadku identyfikacji płci przez badania genetyczne).....	86
1.6. Przykładowy wniosek o sporządzenie karty zgonu i wydanie zwłok lub szczątków dziecka martwo urodzonego dla celów pochówku (w przypadku braku identyfikacji płci).....	88
1.7. Karta martwego urodzenia – formularz.....	90
1.8. Wniosek o zasiłek pogrzebowy – formularz.....	94
1.9. Wniosek o zasiłek macierzyński – formularz.....	102
1.10. Przykładowy wniosek o udzielenie urlopu macierzyńskiego.....	106
2. Obrzędy pogrzebu dziecka nieochrzczonego.....	108
2.1. Pierwsza forma pogrzebu dziecka zmarłego bez chrztu.....	110
2.2. Druga forma pogrzebu dziecka zmarłego bez chrztu.....	128
2.3. Trzecia forma pogrzebu dziecka zmarłego bez chrztu.....	142
3. Formularz mszalny na pogrzeb dziecka nieochrzczonego	154

4. Czytania biblijne, psalmy responsoryjne i aklamacje przed Ewangelią.....	156
5. Propozycje modlitwy wiernych.....	162
6. Prefacje o zmarłych	170
7. Propozycje pieśni podczas Mszy pogrzebowej	176
7.1. Pieśni na wejście.....	177
7.2. Pieśni na przygotowanie darów.....	181
7.3. Pieśni na Komunię Świętą.....	184
7.4. Pieśni na zakończenie Mszy pogrzebowej przed ostatnim pożegnaniem.....	191
8. Poświęcenie krzyża nagrobego.....	194
9. Poświęcenie kwiatów i lampek na groby.....	196
10. Propozycje nabożeństw z udziałem rodziców w żałobie.....	198
10.1. Rozważania na adoracje Najświętszego Sakramentu.....	199
10.2. Rozważania drogi krzyżowej.....	207
10.3. Rozważania części chwalebnej różańca świętego.....	223
10.4. Nabożeństwo zawierzenia na Dzień Dziecka Utraconego.....	229
10.5. Akt zawierzenia zmarłego dziecka Bożemu Miłosierdziu.....	231
10.6. Litania do Maryi Matki Rodzin Dzieci Utraconych (do prywatnego odmawiania).....	232
11. <i>Nadzieja zbawienia dla dzieci zmarłych bez chrztu</i> – dokument Międzynarodowej Komisji Teologicznej.....	234
12. <i>Opinia teologiczna o losie dzieci zmarłych bez chrztu</i> Rady Naukowej Konferencji Episkopatu Polski.....	284

Z recenzji ks. prof. dr. hab. Pawła Bortkiewicza:

Prezentowane „Kompendium” jest świadectwem uwiarygodnienia nauczania Kościoła na temat godności osoby ludzkiej od momentu poczęcia, doskonałym przewodnikiem duchowym na drodze wiary i na drodze krzyża prowadzącej ku nadziei, która zawieść nie może. W kontekście szacunku dla dziecka utraconego jest dowodem na to, jak praktyka liturgiczna potwierdza logos wiary. Przede wszystkim jednak, jest świadectwem wielkiej wrażliwości Kościoła na dramaty konkretnego człowieka i wskazaniem, że w tych dramatach Kościół i Jego orędzie pozostają wiarygodnym znakiem nadziei. Należy wyrazić wdzięczność Kościołowi w Polsce za opracowanie i udostępnienie omawianego „Kompendium”.

Z recenzji dr hab. Teresy Olearczyk, prof. KA:

Istnieje kilka powodów uzasadniających podjęcie w recenzowanej pracy problematyki pogrzebu dziecka martwo urodzonego i towarzyszenia w żałobie osieroconej rodzinie z perspektywy pastoralnej. Do tej pory duszpasterze nie dysponowali takim opracowaniem pastoralnym. Jest to więc pozycja nowatorska i niezwykle potrzebna. Jej zasadniczym celem było ukazanie godności dziecka zmarłego w okresie prenatalnym, uzasadniającej postawę pietyzmu wobec jego zwłok i powinność moralną organizacji jego rodzinnego pochówku. Podkreślono wartość cierpienia przeżywanego przez rodziców w niepowodzeniu położniczym. Przez sformułowanie istotnych zasad pracy duszpasterskiej chciano udzielić wsparcia kapłanom w trudnej roli, jaką powinni pełnić wobec rodzin w dramatycznym doświadczeniu urodzenia dziecka martwego. Pomoc duszpasterska w takiej sytuacji wymaga ze strony duszpasterzy wyjątkowej wrażliwości i wieloaspektowej troski o osieroconych. Nadto, jak wskazuje sam autor: *Niniejsze opracowanie stanowi kontynuację dzieła wprowadzenia nauczania i dyscypliny pastoralnej Soboru Watykańskiego II w życie Kościoła w Polsce, a także uzupełnienie Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin zatwierdzone w 2003 r. przez Komisję Episkopatu Polski. Jest ponadto odpowiedzią na wezwanie papieża Franciszka wyrażone w Adhortacji apostolskiej „Amoris laetitia”, by duszpastersko towarzyszyć rodzinom (...) szczególnie w sytuacji trudnej, do której bezsprzecznie należy śmierć dziecka w prenatalnym okresie jego życia.* Tak sformułowany cel pracy wskazuje na wagę recenzowanej publikacji. Cel ten został pomyślnie osiągnięty.

Z recenzji ks. dr. Sławomira Tykarskiego:

Kompendium staje się niezwykle cennym, nowatorskim, teologicznym opracowaniem wychodzącym naprzeciw aktualnej problematyce pochówku dzieci martwo urodzonych oraz potrzebie zapewnienia opieki pastoralnej względem osieroconych rodziców i rodzin przeżywających stratę i stan żałoby. Stanowi również nieocenioną, praktyczną pomoc dla rodziców chcących pochować swoje martwo urodzone dziecko, dając im konkretne i precyzyjne wskazówki oraz jest wsparciem dla duszpasterzy spotykających się w swej pracy z tak trudną i delikatną sytuacją pastoralną. Walory niniejszego opracowania podnosi także niezmiernie klarowny i precyzyjny język. W ten sposób *Kompendium pastoralne o rodzinnym pogrzebie dziecka martwo urodzonego i towarzyszeniu w żałobie osieroconej rodzinie* staje się wartościową publikacją i cennym poradnikiem.